

Begaafd Onderwijs

Reader Raamwerk Kritisch Denken

Richard Paul and Linda Elder

*The function of
education is to teach one to think
intensively and to think
critically.*

*Intelligence plus character -
that is the goal of true education.*

MARTIN LUTHER KING.

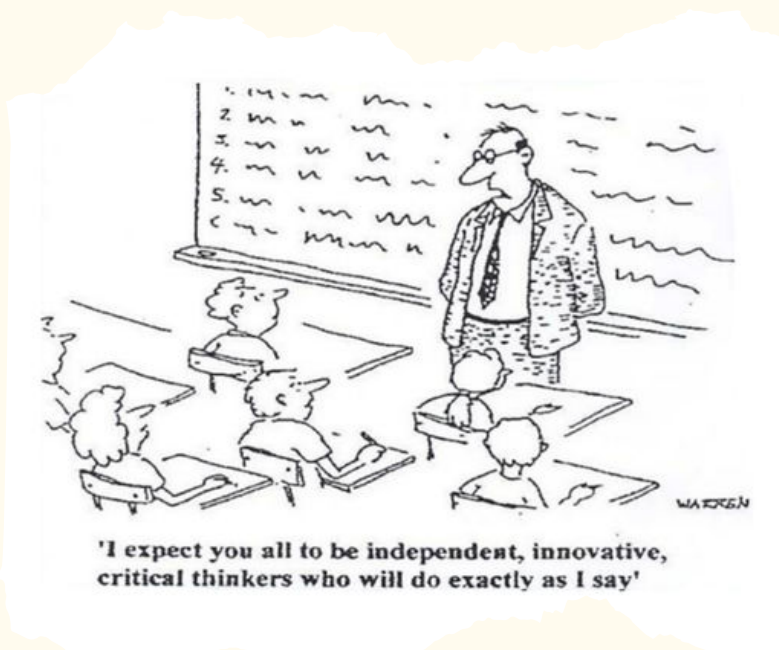
READER RAAMWERK KRITISCH DENKEN

Inleiding

Het raamwerk voor kritisch denken van Richard Paul en Linda Elder biedt een grondige en praktische benadering van kritisch denken, een vaardigheid die essentieel is voor het succes van leerlingen in de 21e eeuw.

Paul en Elder hebben hun leven gewijd aan het ontwikkelen van een diepgaand begrip van kritisch denken en hoe het kan worden onderwezen en aangeleerd. Hun raamwerk is gebaseerd op jaren van onderzoek en praktijkervaring en biedt een uitgebreide set tools en strategieën om kritisch denken in de klas te bevorderen.

In deze reader verkennen we de kerncomponenten van het raamwerk van Paul en Elder verkennen: de intellectuele normen, de elementen van redeneren en de intellectuele eigenschappen. We zullen ook kijken naar het onderscheid dat ze maken tussen sterke en zwakke kritische denkers, en hoe we onze leerlingen kunnen helpen om sterke, eerlijke denkers te worden.

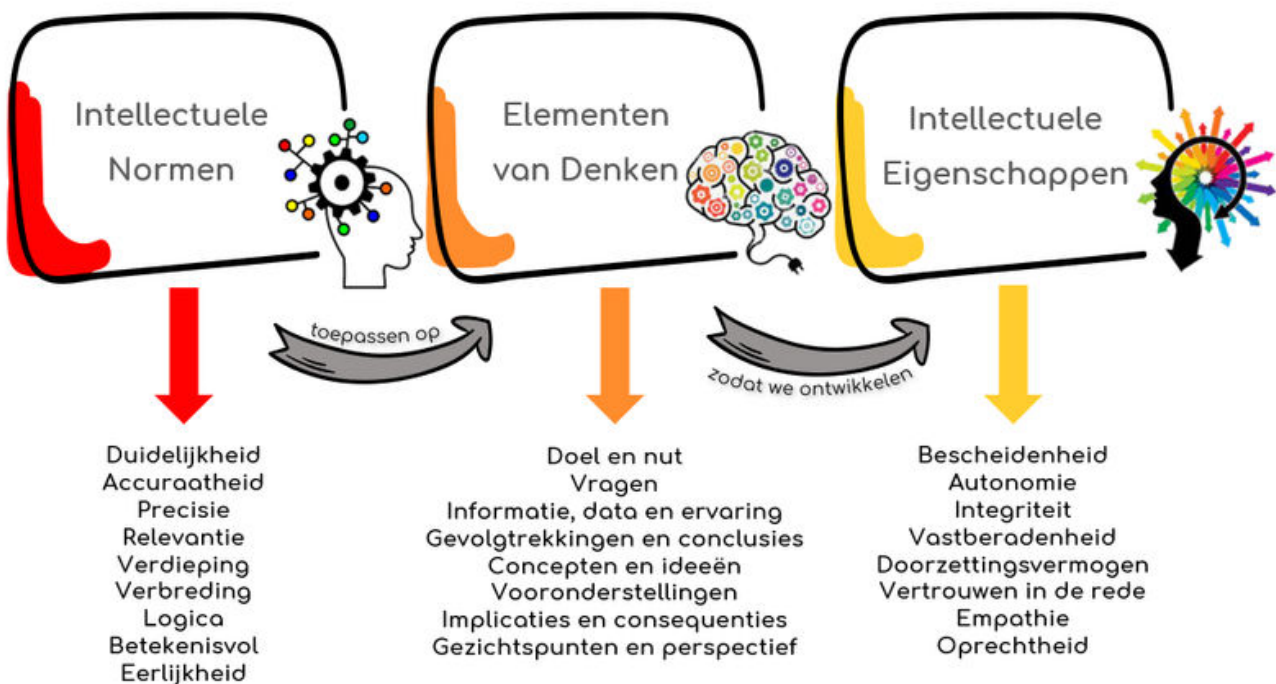

RAAMWERK KRITISCH DENKEN

Het raamwerk voor kritisch denken van Richard Paul en Linda Elder is een uitgebreide benadering van kritisch denken die drie kerncomponenten omvat: intellectuele normen, elementen van denken en intellectuele eigenschappen. Intellectuele normen, zoals helderheid, precisie en logica, zijn de criteria die we gebruiken om ons denken te beoordelen. Elementen van denken, zoals doelen, vragen en concepten, zijn de bouwstenen van ons denken. Intellectuele eigenschappen, zoals nederigheid, moed en eerlijkheid, zijn de houdingen en disposities die ons helpen om effectieve kritische denkers te worden. Het raamwerk maakt ook een onderscheid tussen sterke en zwakke kritische denkers, gebaseerd op hoe ze deze componenten toepassen.

Het Paul-Elder Raamwerk voor Kritisch Denken (Paul-Elder, 2009)

www.begaafdonderwijs.nl

Intellectuele Normen: denken over denken

www.begaafdonderwijs.nl

Duidelijkheid	Is mijn standpunt makkelijk te begrijpen voor mijzelf en anderen? • <i>Zou je dit kunnen toelichten?</i>
Accuraatheid	Is de beschikbare informatie waar of correct zonder vervorming? • <i>Hoe kun je dit controleren?</i>
Precisie	Is de informatie exact en specifiek en voldoende gedetailleerd? • <i>Kun je dit specifieker maken?</i>
Relevantie	Is de informatie gerelateerd aan het probleem of vraagstuk? • <i>Hoe verhoudt zich de informatie tot het probleem?</i>
Verdieping	Hoe gecompliceerd is het probleem of vraagstuk? • <i>Welke factoren maken dit uitdagend?</i>
Verbreding	Binnen welke context valt dit probleem of vraagstuk? • <i>Vanuit welke perspectieven kijken we?</i>
Logica	Volgen mijn conclusies het bewijs? • <i>Is dit logisch?</i>
Betekenisvol	Wat is de belangrijkste uitdaging binnen het probleem of vraagstuk? • <i>Is dit het belangrijkste om op te focussen?</i>
Eerlijkheid	Hoe vermijd ik mijn vooroordelen? • <i>Heb ik belangen bij het probleem of vraagstuk?</i>

(Zie bijlage 1 voor grotere weergave)

Intellectuele Normen

In het onderwijs is het ontwikkelen van effectieve denkvaardigheden van groot belang. Om leerlingen te helpen kritisch te denken en hun gedachten helder en nauwkeurig te formuleren, zijn er negen belangrijke normen van het denken geïdentificeerd. Laten we deze normen één voor één bekijken en illustreren met voorbeelden die relevant zijn voor het basisonderwijs.

1. Duidelijkheid:

Duidelijkheid houdt in dat gedachten, ideeën en uitspraken helder en begrijpelijk zijn. Het is belangrijk dat leerlingen hun gedachten en antwoorden op een duidelijke en samenhangende manier kunnen uitdrukken. Voorbeelden:

- Een leerling die een boekbespreking houdt, geeft duidelijke en beknopte samenvattingen van het verhaal, de personages en belangrijke gebeurtenissen.
- Bij het oplossen van een wiskundig probleem, legt een leerling stap voor stap uit hoe hij tot het antwoord is gekomen, zodat de leraar en medeleerlingen het proces kunnen volgen.

2. Accuraatheid:

Ook wel nauwkeurigheid en dit houdt in dat informatie correct en waarheidsgetrouw is. Leerlingen zijn zorgvuldig bij het verzamelen en presenteren van feitelijke informatie. Voorbeelden:

- Bij het maken van een presentatie over dieren, controleert een leerling de feitelijke informatie in boeken en op betrouwbare websites om ervoor te zorgen dat de inhoud nauwkeurig is.
- Tijdens een geschiedenisles gebruikt een leerling verschillende bronnen om de juistheid van de informatie te controleren voordat hij een verslag schrijft.

Begaafd Onderwijs

READER RAAMWERK KRITISCH DENKEN

3. Precisie:

Precisie verwijst naar het vermogen om gedachten en uitspraken nauwkeurig en specifiek te formuleren. Leerlingen verfijnen hun taalgebruik en zijn precies bij het communiceren van hun ideeën.

Voorbeelden:

- Tijdens een presentatie over het weer gebruikt een leerling specifieke termen zoals "temperatuur", "neerslag" en "windsnelheid" om zijn informatie duidelijk en precies over te brengen.
- Bij het schrijven van een verhaal let een leerling op de keuze van woorden om de gewenste sfeer en emotie nauwkeurig over te brengen.

4. Relevantie:

Relevantie houdt in dat gedachten en informatie direct betrekking hebben op het onderwerp of de taak. Leerlingen leren relevante informatie te identificeren en te gebruiken om hun denken en redeneren te ondersteunen. Voorbeelden:

- Bij een project over het milieu verzamelen leerlingen relevante informatie over recycling en het verminderen van afval om hun presentaties te ondersteunen.
- Tijdens een groepsdiscussie over een boek beargumenteert een leerling haar standpunt met relevante passages uit het verhaal.

5. Diepgang:

Diepgang verwijst naar het vermogen om grondig en diepgaand te denken over een onderwerp. Leerlingen kijken verder dan alleen de oppervlakkige informatie en denken dieper na over concepten en ideeën. Voorbeelden:

- Bij het bestuderen van een wetenschappelijk onderwerp, stelt een leerling diepgaande vragen en onderzoekt hij verschillende aspecten om een goed begrip te krijgen.
- Bij het lezen van een verhaal analyseren leerlingen de motieven van de personages en proberen ze de diepere betekenis van het verhaal te begrijpen.

6. Verbreding:

Breedte verwijst naar het vermogen om verschillende perspectieven, ideeën en informatiebronnen te onderzoeken. Leerlingen hebben een brede kijk en staan open voor diverse standpunten.

Voorbeelden:

- Bij een klassendiscussie over een actueel onderwerp luisteren leerlingen naar verschillende meningen en overwegen ze verschillende standpunten voordat ze hun eigen mening vormen.
- Bij het bestuderen van een cultureel thema onderzoeken leerlingen tradities, gewoonten en waarden van verschillende culturen om een breder begrip van diversiteit te ontwikkelen.

7. Logica:

Logica verwijst naar het gebruik van redenering en consistent denken om tot juiste conclusies te komen. Leerlingen worden aangemoedigd om logisch te denken en te redeneren bij het oplossen van problemen.

Maar ook wordt aandacht besteed aan drogredeneringen en logische denkfouten. Voorbeelden:

- Bij het oplossen van een logische puzzel volgt een leerling de regels en redeneert stap voor stap om de juiste oplossing te vinden.
- Tijdens een discussie over een ethisch dilemma gebruikt een leerling logische argumenten om verschillende perspectieven te begrijpen en zijn eigen standpunt te ondersteunen.

8. Betekenisvol:

Betekenisvolheid houdt in dat gedachten en ideeën relevant en waardevol zijn in een bepaalde context. Leerlingen leggen betekenisvolle verbindingen tussen verschillende concepten en hun eigen ervaringen. Voorbeelden:

- Tijdens een geschiedenisles verbindt een leerling historische gebeurtenissen met hedendaagse situaties om de relevantie en impact ervan te begrijpen.
- Bij het leren van nieuwe woordenschatwoorden zoekt een leerling betekenisvolle voorbeelden en contexten om de betekenis van de woorden beter te begrijpen.

9. Eerlijkheid:

Eerlijkheid houdt in dat gedachten, redeneringen en oordelen eerlijk en onpartijdig worden gevormd. Leerlingen zijn respectvol naar anderen en proberen objectief en onbevooroordeeld te denken. Voorbeelden:

- Tijdens een groepsproject waarbij leerlingen samenwerken, moedigen ze elkaar aan om ieders ideeën en bijdragen op een eerlijke manier te waarderen en te respecteren.
- Bij het bespreken van een ethisch dilemma in de klas overwegen leerlingen zorgvuldig verschillende perspectieven en proberen ze een eerlijke oplossing te vinden die rekening houdt met alle betrokken partijen.

Door het ontwikkelen van deze negen normen van het denken kunnen leerlingeneen solide basis leggen voor succes in hun academische en persoonlijke leven. Door duidelijkheid, relevantie, logica, nauwkeurigheid, diepgang, betekenisvolheid, precisie, breedte en eerlijkheid na te streven, worden leerlingen in staat gesteld om kritisch te denken, effectief te communiceren en verantwoorde beslissingen te nemen.

Het is de verantwoordelijkheid van leraren om deze normen te onderwijzen en leerlingen de gelegenheid te geven ze toe te passen in verschillende vakken en situaties. Door aandacht te besteden aan deze normen van het denken kunnen leerlingen groeien als zelfstandige denkers en levenslange leerders.

Kortom, het cultiveren van de normen van het denken in het basisonderwijs legt een sterke basis voor de ontwikkeling van kritisch denken, probleemoplossende vaardigheden en een brede en objectieve kijk op de wereld.

Elementen van Denken

www.begaafdonderwijs.nl

(Zie bijlage 1 voor grotere weergave)

DOEL EN NUT

Alle gedachten weerspiegelen een doel of 'een agenda'. Gedachten worden pas compleet begrijpelijk wanneer het doel of de achterliggende gedachten duidelijk zijn.

GEZICHTSPUNTEN & PERSPECTIEF

Alle gedachten komen voort uit een bepaald gezichtspunt, staan in een bepaald perspectief. Je kunt gedachten pas volledig begrijpen wanneer duidelijk is vanuit welk perspectief de gedachten zijn gevormd.

IMPLICATIES & CONSEQUENTIES

Gedachten berusten niet alleen op vooronderstellingen, gedachten gaan ook ergens heen (hebben implicaties en consequenties). Je kunt gedachten pas volledig begrijpen wanneer ook de gevolgen en consequenties van die gedachten duidelijk zijn.

VOORONDERSTELLINGEN

Alle gedachten berusten op vooronderstellingen. Je kunt gedachten pas volledig begrijpen wanneer duidelijk is op welke vooronderstellingen de gedachten zijn gebaseerd.

VRAGEN

Alle gedachten proberen antwoord te geven op een vraag. Je kunt gedachten pas volledig begrijpen wanneer de achterliggende vraag duidelijk is.

INFORMATIE, DATA, ERVARING

Alle gedachten slaan terug op aanwezige kennis. Je kunt gedachten pas volledig begrijpen wanneer duidelijk is op welke achtergrond informatie de gedachten gebaseerd zijn.

GEVOLGTREKKINGEN & CONCLUSIES

Alle gedachten zijn gebaseerd op gevolgtrekkingen en conclusies. Je kunt gedachten pas volledig begrijpen wanneer de conclusies (gevolgtrekkingen) bekend zijn waarop de gedachten gebaseerd zijn.

CONCEPTEN & IDEEËN

Alle gedachten hebben te maken met het toepassen van concepten. Je kunt gedachten pas volledig begrijpen wanneer de concepten die de gedachten vormgeven duidelijk zijn.

Elements of Thought. Uit: The Thinker's Guide to Analytic Thinking: How to Take Thinking Apart and What to Look for When You Do (p. 3)
door L. Elder and R. Paul, 2012, Tomales, CA: Critical Thinking Foundation Press. Copyright 2012 - Vertaald door Minka Dumant.

Elementen van Denken

Wanneer kun je gedachten pas volledig begrijpen?

Elk denkproces dat we hebben, of het nu een eenvoudige gedachte is of een complexe redenering, bestaat uit acht basiselementen. Laten we deze elementen eens nader bekijken:

1. Doel en nut:

Elke keer dat we denken, doen we dat met een doel. Bijvoorbeeld, we kunnen denken over wat we vanavond voor het avondeten willen maken. Ons doel is dan om een maaltijd te plannen.

2. Vragen stellen:

Als we denken, stellen we vaak vragen. In ons avondeten-voorbeeld kunnen we ons afvragen: "Wat heb ik in de koelkast?" of "Wat zou ik graag willen eten?"

3. Informatie gebruiken:

We gebruiken informatie om onze gedachten te sturen. We kunnen bijvoorbeeld denken aan wat we nog in de koelkast hebben liggen, of aan een recept dat we onlangs hebben gezien.

4. Concepten gebruiken:

We gebruiken concepten, ideeën en theorieën om onze gedachten vorm te geven. Als we bijvoorbeeld denken aan het maken van spaghetti bolognese voor het avondeten, gebruiken we ons concept van wat spaghetti bolognese is om te plannen wat we nodig hebben en hoe we het gaan maken.

5. Gevolgtrekkingen maken:

We trekken conclusies op basis van de informatie en concepten die we hebben. Als we bijvoorbeeld weten dat we gehakt, tomaten en spaghetti in huis hebben, kunnen we de conclusie trekken dat we spaghetti bolognese kunnen maken.

6. Aannames maken:

We maken aannames die ons denken sturen. We kunnen bijvoorbeeld aannemen dat iedereen in het gezin spaghetti bolognese lekker vindt, of dat we genoeg tijd hebben om het te maken.

7. Consequenties overzien:

Ons denken leidt tot implicaties en gevolgen. Als we besluiten om spaghetti bolognese te maken, betekent dit dat we tijd moeten besteden aan het koken en dat we geen andere maaltijd kunnen maken.

8. Een standpunt innemen:

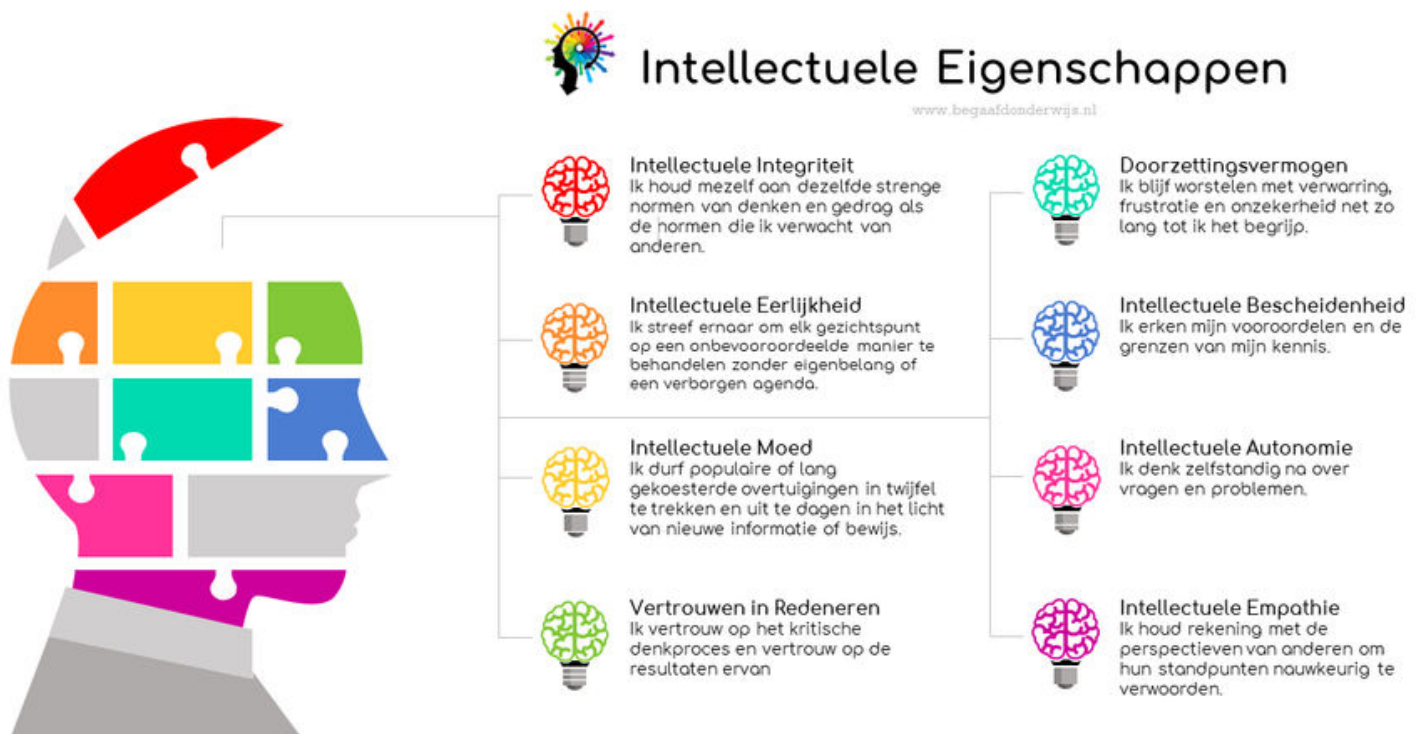
Ons denken wordt altijd gedaan vanuit een bepaald perspectief of standpunt. In ons voorbeeld is ons standpunt dat van iemand die een maaltijd wil bereiden.

Dus, elke keer dat we denken, doorlopen we deze acht stappen, vaak zonder dat we ons daarvan bewust zijn. Door ons bewust te worden van deze stappen, kunnen we ons denken verbeteren en effectievere denkers worden.

Intellectuele Eigenschappen

De intellectuele eigenschappen beschrijven de houding van het kritische denken. Het streven naar hoe je als persoon een ware 'kritische denker' kunt zijn. In de activiteiten op school kun je kinderen stimuleren deze eigenschappen te ontwikkelen - door het voor te leven en door de kinderen vragen te stellen die verwijzen naar deze eigenschappen. Bij jongere kinderen zal dit meer impliciet gebeuren. Maar hoe ouder de kinderen, hoe duidelijker je in je verwachtingen kunt zijn. Misschien behandel je de Intellectuele Eigenschappen wel in je klas? Hoe zou je dat aanpakken?

(Zie bijlage 1 voor grotere weergave)

Sterke vs. zwakke kritische denkers

Paul en Elder maken een onderscheid tussen sterke en zwakke kritische denkers. Dit onderscheid heeft te maken met de manier waarop deze denkers hun vaardigheden en inzichten gebruiken, en hoe ze omgaan met hun eigen belangen en die van anderen.

Zwakke kritische denkers gebruiken hun denkvaardigheden vaak op een manier die hun eigen belangen dient. Ze houden zichzelf of degenen met wie ze zich identificeren niet aan dezelfde intellectuele normen als hun tegenstanders. Ze redeneren niet empathisch binnen standpunten of referentiekaders waarmee ze het niet eens zijn, en ze denken vaak monologisch, dat wil zeggen, binnen een smal perspectief. Ze accepteren de waarden van eerlijk kritisch denken niet echt, hoewel ze die waarden misschien wel mondeling onderschrijven. Ze gebruiken hun intellectuele vaardigheden selectief en zelfbedrieglijk om hun eigen belangen te bevorderen ten koste van de waarheid. Ze gebruiken kritisch denken om de fouten in de redenering van anderen te identificeren en hun argumenten te weerleggen voordat ze die argumenten de nodige overweging hebben gegeven. Ze rechtvaardigen hun irrationeel denken vaak door middel van zeer geavanceerde rationalisaties en ze zijn zeer bedreven in manipulatie.

Sterke kritische denkers daarentegen, stellen diepgaande vragen over hun eigen standpunten. Ze reconstrueren empathisch de sterkste versies van standpunten en perspectieven die tegenover de hunne staan. Ze redeneren dialectisch, dat wil zeggen, ze redeneren op een manier die meerdere perspectieven omvat, om te bepalen wanneer hun eigen standpunt het zwakst is en wanneer een tegenovergesteld standpunt het sterkst is. Ze veranderen hun denken wanneer het bewijs dat vereist, zonder rekening te houden met hun eigen egoïstische of gevestigde belangen. Ze plaatsen hun eigen rechten en behoeften niet boven de rechten en behoeften van anderen.

Dus, terwijl zwakke kritische denkers hun denkvaardigheden vaak gebruiken op een manier die hun eigen belangen dient, streven sterke kritische denkers ernaar om hun denken te gebruiken op een manier die eerlijk, objectief en empathisch is, en die rekening houdt met de belangen van anderen. Hierna volgt een uitgebreide toelichting met voorbeelden per intellectuele eigenschap.

De gedisciplineerde vs. de ongedisciplineerde geest

Kritisch denken vereist een set van fundamentele denkvaardigheden. Echter, deze vaardigheden kunnen op twee manieren worden toegepast die niet met elkaar overeenkomen: voor zelfgerichte doeleinden of met een eerlijke, onpartijdige instelling. Naarmate we deze essentiële denkvaardigheden aanscherpen, kunnen we ervoor kiezen om ze te gebruiken voor ons eigen voordeel of om een eerlijke benadering te hanteren. Dit betekent dat we kunnen leren om niet alleen de fouten in het denken van anderen te herkennen, maar ook de misstappen in ons eigen denkproces. Aan de andere kant kunnen we er ook voor kiezen om deze vaardigheden te gebruiken om alleen de zwakheden in de argumenten van anderen aan het licht te brengen.

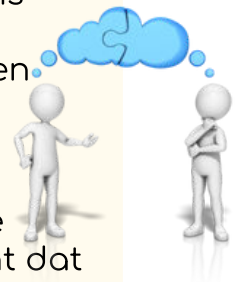
Laten we de intellectuele eigenschappen eens vanaf twee perspectieven bekijken en met voorbeelden verduidelijken:

Intellectuele integriteit.

Intellectuele integriteit verwijst naar het eerlijk en oprecht zijn in ons denken en redeneren. Het betekent dat we openstaan voor verschillende perspectieven, consistent zijn in onze overtuigingen en bereid zijn om onze eigen fouten en vooroordelen kritisch te onderzoeken.

Intellectuele hypocrisie.

Intellectuele hypocrisie is wanneer we onszelf toestaan om dubbele standaarden te hanteren in ons denken en redeneren. Het betekent dat we anderen beoordelen op basis van strengere normen dan we onszelf opleggen, of dat we inconsequent zijn in onze overtuigingen zonder een geldige reden.

Voorbeelden

1. Intellectuele integriteit

Stel je voor dat je een groepsproject hebt op school en je werkt samen met je klasgenoten. Je hebt een mening over hoe jullie het project moeten aanpakken, maar je staat ook open voor de ideeën van anderen. Je luistert naar hun standpunten, overweegt ze serieus en bent bereid om je eigen mening te herzien als je merkt dat hun ideeën beter zijn. Dit toont intellectuele integriteit omdat je eerlijk en oprecht bent in het nemen van beslissingen, in plaats van alleen je eigen ideeën door te drukken.

2. Intellectuele hypocrisie

Stel je voor dat je een discussie hebt met een vriend over een bepaald onderwerp, zoals het belang van sport. Je beweert dat sporten essentieel is voor een gezonde levensstijl, maar jezelf bent lui en vermijdt elke vorm van lichaamsbeweging. Dit is een voorbeeld van intellectuele hypocrisie omdat je anderen beoordeelt op het belang van sport, terwijl je zelf niet consistent handelt volgens wat je beweert.

Vervolg: De gedisciplineerde vs. de ongedisciplineerde geest

Intellectueel gevoel voor rechtvaardigheid, intellectuele eerlijkheid.

Een intellectueel gevoel voor rechtvaardigheid houdt in dat we streven naar eerlijkheid en gelijkheid in ons denken. We zijn bereid om de belangen en rechten van anderen in overweging te nemen en te streven naar een eerlijke behandeling van alle betrokken partijen. We baseren onze redeneringen op principes van rechtvaardigheid en proberen onrechtvaardige situaties te herkennen en aan te pakken.

Intellectuele minachting voor rechtvaardigheid, intellectuele valsheid.

Intellectuele minachting voor rechtvaardigheid is wanneer we onverschillig zijn ten opzichte van rechtvaardigheid in ons denken. We negeren de behoeften en rechten van anderen en baseren onze redeneringen niet op eerlijkheid of gelijkheid. We kunnen zelfzuchtige motieven hebben en bereid zijn onrechtvaardige situaties te accepteren als ze in ons voordeel zijn.

Voorbeelden

1. Intellectueel gevoel voor rechtvaardigheid

Stel je voor dat je getuige bent van pestgedrag in je klas. In plaats van stil te blijven en er geen aandacht aan te besteden, toon je een intellectueel gevoel voor rechtvaardigheid door op te komen voor het slachtoffer. Je spreekt je uit tegen het pestgedrag en probeert anderen bewust te maken van de onrechtvaardigheid ervan. Je gelooft in gelijke behandeling van iedereen en zet je in voor een rechtvaardige en respectvolle omgeving.

2. Intellectuele minachting voor rechtvaardigheid

Stel je voor dat je betrokken bent bij een spel of activiteit waarbij je je eigen belang boven dat van anderen stelt. Je manipuleert de regels of bedriegt om te winnen, zonder enige zorg voor de eerlijkheid of de rechtvaardige behandeling van andere deelnemers. Je negeert het concept van rechtvaardigheid en geeft er de voorkeur aan om je eigenbelang na te streven, zelfs als dit betekent dat anderen benadeeld worden.

Begaafd Onderwijs

READER RAAMWERK KRITISCH DENKEN

Vervolg: De gedisciplineerde vs. de ongedisciplineerde geest

Intellectuele moed.

Intellectuele moed verwijst naar de bereidheid om moeilijke vragen te stellen, controversiële ideeën te onderzoeken en standpunten in twijfel te trekken, zelfs als dat ongemakkelijk of uitdagend kan zijn. Het gaat om het durven confronteren van onzekerheden, het openstaan voor kritiek en het verdedigen van waarheidsgetrouwe overtuigingen, zelfs in het gezicht van tegenstand.

Intellectuele lafheid.

Intellectuele lafheid is wanneer we terughoudend zijn om uit onze comfortzone te stappen, nieuwe ideeën te onderzoeken of ons uit te spreken tegen onrechtvaardigheden. We vermijden confrontaties of uitdagende gesprekken en geven toe aan groepsdruk of conformiteit, zelfs als dit indruist tegen onze eigen overtuigingen.

Voorbeelden

1. Intellectuele moed

Stel je voor dat je getuige bent van pestgedrag op school en je weet dat het verkeerd is. Ondanks dat het moeilijk is, toon je intellectuele moed door op te staan tegen het pesten en op te komen voor de gepeste persoon. Je spreekt je uit tegen onrechtvaardigheid, zelfs als het betekent dat je mogelijk geconfronteerd wordt met tegenstand of kritiek. Je laat zien dat je de moed hebt om op te komen voor wat juist is.

2. Intellectuele lafheid

Stel je voor dat je getuige bent van een situatie waarin iemand onterecht beschuldigd wordt, maar je bent bang om je stem te laten horen. In plaats van op te komen voor de waarheid en je twijfels te uiten, zwijg je uit angst voor mogelijke repercussies of afwijzing. Je toont intellectuele lafheid door toe te geven aan je eigen angst en je te laten weerhouden om op te komen voor eerlijkheid en gerechtigheid.

Begaafd Onderwijs READER RAAMWERK KRITISCH DENKEN

Vervolg: De gedisciplineerde vs. de ongedisciplineerde geest

Intellectueel vertrouwen in rede.

Intellectueel vertrouwen in redenering betekent dat we geloven in de kracht en het belang van redeneren bij het verkrijgen van kennis en begrip. We hebben vertrouwen in ons vermogen om logisch te denken, bewijs te evalueren en rationele conclusies te trekken. We gebruiken redenering als een waardevol instrument om onze ideeën te vormen en problemen op te lossen.

Intellectueel wantrouwen in rede.

Intellectueel wantrouwen in redenering is wanneer we sceptisch zijn over de betrouwbaarheid of waarde van redeneren als een middel om kennis te verwerven. We twijfelen aan de effectiviteit of objectiviteit van redenering en vertrouwen meer op onze intuïtie, emoties of andere niet-rationele factoren bij het vormen van onze overtuigingen.

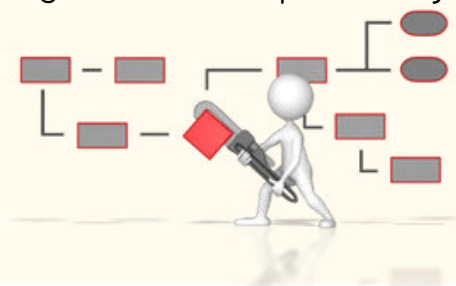
Voorbeelden

1. Intellectueel vertrouwen in redenering

Stel je voor dat je een wetenschappelijk experiment uitvoert op school. Ondanks uitdagingen en onzekerheden tijdens het proces, heb je intellectueel vertrouwen in redenering. Je gelooft dat door het zorgvuldig verzamelen van gegevens, het analyseren van resultaten en het trekken van logische conclusies, je tot betrouwbare kennis kunt komen. Je hebt vertrouwen in je eigen vermogen om redenering te gebruiken om de wereld om je heen te begrijpen.

2. Intellectueel wantrouwen in redenering

Stel je voor dat je een onderwerp bespreekt waarbij wetenschappelijk redeneren belangrijk is, zoals klimaatverandering. In plaats van redenering serieus te nemen en wetenschappelijke feiten en bewijzen te overwegen, toon je intellectueel wantrouwen in redenering. Je zet vraagtekens bij de validiteit van wetenschappelijk onderzoek en verwerpt rationele argumenten zonder gedegen redenen. In plaats daarvan vertrouw je meer op je eigen intuïtie of persoonlijke overtuigingen.

Begaafd Onderwijs

READER RAAMWERK KRITISCH DENKEN

Vervolg: De gedisciplineerde vs. de ongedisciplineerde geest

Intellectuele volharding.

Intellectuele volharding houdt in dat we vasthoudend zijn in ons denken en bereid zijn om uitdagingen aan te gaan. We geven niet snel op bij moeilijke taken of complexe problemen, maar zetten door en blijven ons inspannen om oplossingen te vinden. We tonen doorzettingsvermogen en een vastberadenheid om te leren en te groeien.

Intellectuele luiheid.

Intellectuele luiheid is wanneer we gemakzuchtig zijn in ons denken en niet bereid zijn om de nodige inspanning te leveren. We vermijden complexe taken of uitdagende vraagstukken en zoeken naar gemakkelijke antwoorden of oppervlakkige oplossingen. We tonen een gebrek aan bereidheid om dieper te graven en ons denken uit te dagen.

Voorbeelden

1. Intellectuele volharding

Stel je voor dat je een moeilijk wiskunde probleem hebt gekregen dat je niet meteen kunt oplossen. In plaats van op te geven en te denken dat je het niet kunt, toon je intellectuele volharding door stap voor stap te werken, verschillende strategieën uit te proberen en door te blijven gaan totdat je een oplossing vindt. Je begrijpt dat het oké is om fouten te maken en dat leren soms tijd en inspanning kost.

2. Intellectuele luiheid

Stel je voor dat je een boek moet lezen voor school, maar je kiest ervoor om het niet te lezen omdat het te lang lijkt of te veel inspanning vereist. In plaats van de uitdaging aan te gaan en jezelf open te stellen voor nieuwe ideeën en kennis, kies je voor een gemakkelijke weg en mis je de mogelijkheid om te groeien en te leren. Je toont intellectuele luiheid door te vermijden wat in het begin moeilijk lijkt.

Begaafd Onderwijs

READER RAAMWERK KRITISCH DENKEN

Vervolg: De gedisciplineerde vs. de ongedisciplineerde geest

Intellectuele nederigheid.

Intellectuele nederigheid verwijst naar het vermogen om bescheiden en open te zijn in ons denken. Het betekent dat we erkennen dat we niet alles weten en bereid zijn om te leren van anderen. We tonen respect voor verschillende standpunten en zijn bereid om onze overtuigingen in twijfel te trekken en bij te stellen als dat nodig is.

Intellectuele arrogantie.

Intellectuele arrogantie is wanneer we een hoogmoedige houding aannemen in ons denken en onszelf als superieur beschouwen aan anderen. We zijn niet bereid om naar verschillende perspectieven te luisteren en zien onze eigen overtuigingen als absoluut juist, zonder ruimte voor twijfel of zelfreflectie.

Voorbeelden

1. Intellectuele nederigheid

Stel je voor dat je een nieuwe les leert op school over een onderwerp waar je al enige kennis van hebt. In plaats van te denken dat je alles al weet, toon je intellectuele nederigheid door open te staan voor nieuwe informatie en verschillende perspectieven. Je stelt vragen, luistert naar de leraar en medeleerlingen en erkent dat er altijd meer te leren valt, zelfs als je al wat basiskennis hebt.

2. Intellectuele arrogantie

Stel je voor dat je een debat hebt met een klasgenoot over een bepaald onderwerp. In plaats van respectvol naar hun standpunt te luisteren, neger je hun argumenten en claim je dat jouw mening de enige juiste is. Je weigert om zelfs maar te overwegen dat je mogelijk ongelijk hebt en bekijkt de andere persoon als inferieur vanwege hun afwijkende standpunt. Dit toont intellectuele arrogantie, waarbij je jezelf als superieur beschouwt en niet bereid bent om andere ideeën serieus te nemen.

Begaafd Onderwijs

READER RAAMWERK KRITISCH DENKEN

Vervolg: De gedisciplineerde vs. de ongedisciplineerde geest

Intellectuele autonomie

Intellectuele autonomie betekent dat we onafhankelijk en zelfstandig denken, los van externe druk of de wens om bij de menigte te horen. We zijn in staat om kritisch te denken, onze eigen overtuigingen te vormen op basis van redenering en bewijs, en standvastig te blijven, zelfs als dat betekent dat we afwijken van de heersende opvattingen of groepsnormen.

Intellectuele conformiteit.

Intellectuele conformiteit is wanneer we ons voornamelijk richten op het aanpassen aan de opvattingen en verwachtingen van anderen, zonder kritisch te denken of onze eigen overtuigingen te onderzoeken. We volgen de massa en passen ons aan de heersende opvattingen aan, zonder zelfstandig na te denken of onze eigen mening te vormen.

Voorbeelden

1. Intellectuele autonomie

Stel je voor dat je een klasdiscussie hebt over een controversieel onderwerp, zoals het milieu. Ondanks dat de meeste klasgenoten een bepaald standpunt innemen, toon je intellectuele autonomie door zelfstandig na te denken en je eigen mening te vormen op basis van je eigen onderzoek en redenering. Je blijft standvastig in je overtuigingen, zelfs als ze afwijken van de meerderheid.

2. Intellectuele conformiteit

Stel je voor dat je je mening aanpast aan die van je vriendengroep zonder er zelf goed over na te denken. Je accepteert hun overtuigingen zonder ze kritisch te bevragen of je eigen mening te vormen. Dit toont intellectuele conformiteit, omdat je je aanpast aan de heersende opvattingen in je sociale kring zonder zelfstandig te denken.

Vervolg: De gedisciplineerde vs. de ongedisciplineerde geest

Intellectuele empathie

Intellectuele empathie houdt in dat we ons inleven in de gedachten, gevoelens en perspectieven van anderen. We proberen de wereld te bekijken vanuit het oogpunt van anderen, begrijpen hun standpunten en proberen te achterhalen waarom ze bepaalde overtuigingen hebben. We tonen respect en medeleven voor anderen, zelfs als we het niet met hen eens zijn.

Intellectuele zelfgerichtheid.

Intellectuele zelfgerichtheid is wanneer we ons voornamelijk richten op onze eigen gedachten, gevoelens en perspectieven, zonder rekening te houden met anderen. We zijn niet bereid om ons in te leven in de standpunten van anderen of om hun ervaringen serieus te nemen. Onze eigen mening en belangen staan centraal, zonder aandacht te besteden aan de diversiteit van perspectieven.

Voorbeelden

1. Intellectuele empathie

Stel je voor dat een klasgenoot een presentatie geeft over een onderwerp waar je weinig interesse in hebt. In plaats van af te dwalen of de presentatie te negeren, toon je intellectuele empathie door je in te leven in de inspanningen van je klasgenoot en zijn/haar perspectief te waarderen. Je stelt vragen, luistert actief en toont respect voor de inbreng van je klasgenoot, zelfs als het onderwerp je niet direct aanspreekt.

2. Intellectuele zelfgerichtheid

Stel je voor dat je een groepsopdracht hebt en je wilt alleen je eigen ideeën en meningen naar voren brengen, zonder de inbreng van je groepsgenoten serieus te nemen. Je luistert niet naar hun suggesties of perspectieven en drukt je eigen wil door. Dit toont intellectuele zelfgerichtheid, omdat je niet bereid bent om rekening te houden met anderen en hun ideeën.

Voorbeelden van activiteiten bij het Raamwerk Kritisch Denken

Activiteiten die zich richten op de intellectuele normen:

1. Activiteit: De Heldere Communicator

Laat de leerlingen in paren werken. Eén leerling krijgt een complexe afbeelding of een ingewikkeld object en moet dit beschrijven aan de andere leerling, die het niet kan zien en het moet tekenen of bouwen op basis van de beschrijving. Dit zal de leerlingen helpen om de normen van helderheid en precisie te oefenen, omdat ze moeten leren om duidelijk en nauwkeurig te communiceren.

2. Activiteit: De Informatiedetective

Geef de leerlingen een reeks bronnen over een bepaald onderwerp, sommige betrouwbaar en andere niet. Laat ze de bronnen onderzoeken en beoordelen op hun betrouwbaarheid en relevantie. Dit zal de leerlingen helpen om de normen van nauwkeurigheid en relevantie te oefenen, omdat ze moeten leren om informatie kritisch te beoordelen.

3. Activiteit: Het Grote Debat

Kies een onderwerp dat relevant is voor de leerlingen en organiseer een klasdebat. Laat de leerlingen argumenten voorbereiden die zowel de breedte (verschillende perspectieven) als de diepte (details en complexiteit) van het onderwerp weerspiegelen. Dit zal de leerlingen helpen om de normen van breedte en diepte te oefenen, omdat ze moeten leren om een onderwerp vanuit verschillende invalshoeken te bekijken en om diep in de details te duiken.

Voorbeelden van activiteiten bij het Raamwerk Kritisch Denken

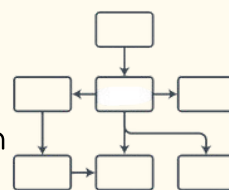
Activiteiten die zich richten op de Elementen van denken:

1. Activiteit: De Vraagmeester

Begin met een algemeen onderwerp en laat de leerlingen zoveel mogelijk vragen bedenken die ze over dat onderwerp hebben. Moedig ze aan om verschillende soorten vragen te stellen - feitelijke vragen, hypothetische vragen, open vragen, enz. Dit zal de leerlingen helpen om het element van vragen in redeneren te oefenen, omdat ze leren om nieuwsgierig te zijn en vragen te stellen om hun begrip te verdiepen.

2. Activiteit: De Conceptenkaart (Graphic Organizer)

Kies een complex onderwerp en laat de leerlingen een conceptenkaart maken die de belangrijkste ideeën en hun onderlinge relaties weergeeft. Dit zal de leerlingen helpen om het element van concepten in redeneren te oefenen, omdat ze leren om complexe ideeën te organiseren en te structureren.

3. Activiteit: Het Standpuntenspel

Kies een onderwerp waarover verschillende meningen bestaan en laat de leerlingen verschillende standpunten onderzoeken en presenteren. Moedig ze aan om empathisch te redeneren vanuit elk standpunt, zelfs als ze het er niet mee eens zijn. Dit zal de leerlingen helpen om het element van standpunten in redeneren te oefenen, omdat ze leren om verschillende perspectieven te begrijpen en te waarderen.

Voorbeelden van activiteiten bij het Raamwerk Kritisch Denken

Activiteiten die zich richten op de Intellectuele Eigenschappen

1. Activiteit: De Uitdagingen van de Doorzetter

Geef de leerlingen een complex probleem of een uitdagende taak die ze moeten oplossen of voltooien. Het doel is niet noodzakelijk om het probleem daadwerkelijk op te lossen, maar om vol te houden en verschillende benaderingen te proberen, zelfs als het moeilijk wordt. Dit zal de leerlingen helpen om de intellectuele eigenschap van doorzettingsvermogen te oefenen.

2. Activiteit: De Empathie-oefening

Laat de leerlingen een dagboek bijhouden waarin ze situaties beschrijven waarin ze empathie hebben getoond, of situaties waarin ze empathie hadden kunnen tonen maar dat niet deden. Bespreek deze situaties in de klas en moedig de leerlingen aan om manieren te bedenken waarop ze hun empathie kunnen verbeteren. Dit zal de leerlingen helpen om de intellectuele eigenschap van empathie te oefenen.

3. Activiteit: De Moed om te Twijfelen

Moedig de leerlingen aan om een overtuiging of idee dat ze sterk vasthouden in twijfel te trekken. Laat ze onderzoek doen naar verschillende perspectieven en argumenten die hun overtuiging betwisten. Dit zal de leerlingen helpen om de intellectuele eigenschap van moed te oefenen, omdat ze leren om hun eigen overtuigingen en aannames in vraag te stellen.

Voorbeelden van activiteiten bij het Raamwerk Kritisch Denken

Bonusvoorbeelden:

1. Activiteit: Het Mysterie van de Verloren Schat

Creëer een verhaal over een verloren schat die de leerlingen moeten vinden. Geef ze verschillende puzzels en raadsels die ze moeten oplossen om aanwijzingen te krijgen. Elk raadsel kan een bepaalde intellectuele norm of element van redeneren vertegenwoordigen. Bijvoorbeeld, een raadsel dat ze moeten oplossen door logisch te redeneren, of een puzzel die duidelijkheid en precisie vereist. Dit zal hen helpen om deze concepten in de praktijk te brengen.

2. Activiteit: Debat Club

Verdeel de klas in twee groepen en geef elk een standpunt over een onderwerp dat relevant is voor hun leeftijdsgroep. Laat ze argumenten voorbereiden en een debat houden. Dit zal hen helpen om de elementen van redeneren te begrijpen en te oefenen, zoals het formuleren van vragen, het maken van gevolgtrekkingen en het begrijpen van verschillende standpunten.

3. Activiteit: De Foutenzoeker

Geef de leerlingen een kort verhaal of een reeks uitspraken met verschillende fouten of onnauwkeurigheden. Laat ze de fouten identificeren en corrigeren. Dit zal hen helpen om de intellectuele normen van nauwkeurigheid en logica te begrijpen en te oefenen.

4. Activiteit: De Rol van de Rechter

Laat de leerlingen een rechtszaak naspelen waarbij ze de rol van rechter, advocaat of jurylid op zich nemen. Dit zal hen helpen om de intellectuele eigenschappen van eerlijkheid en intellectuele moed te begrijpen en te oefenen, omdat ze eerlijke en onbevooroordeelde beslissingen moeten nemen op basis van het bewijs.

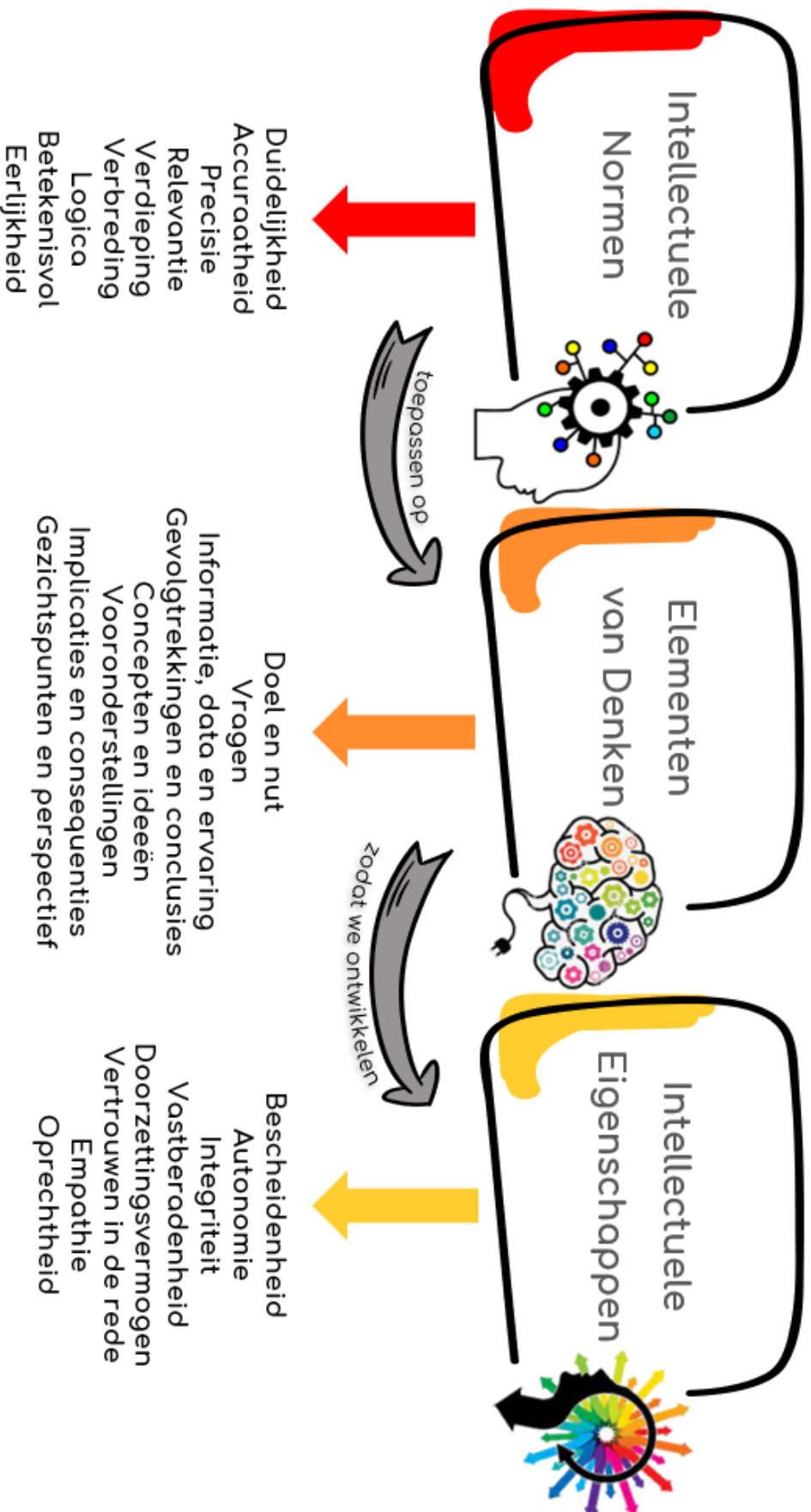
5. Activiteit: Het Dagboek van de Denker

Laat de leerlingen een "denkdagboek" bijhouden waarin ze hun gedachten, ideeën en vragen opschrijven. Moedig ze aan om hun eigen aannames en overtuigingen te onderzoeken en om open vragen te stellen. Dit zal hen helpen om de intellectuele eigenschappen van intellectuele nederigheid en intellectuele autonomie te begrijpen en te oefenen.

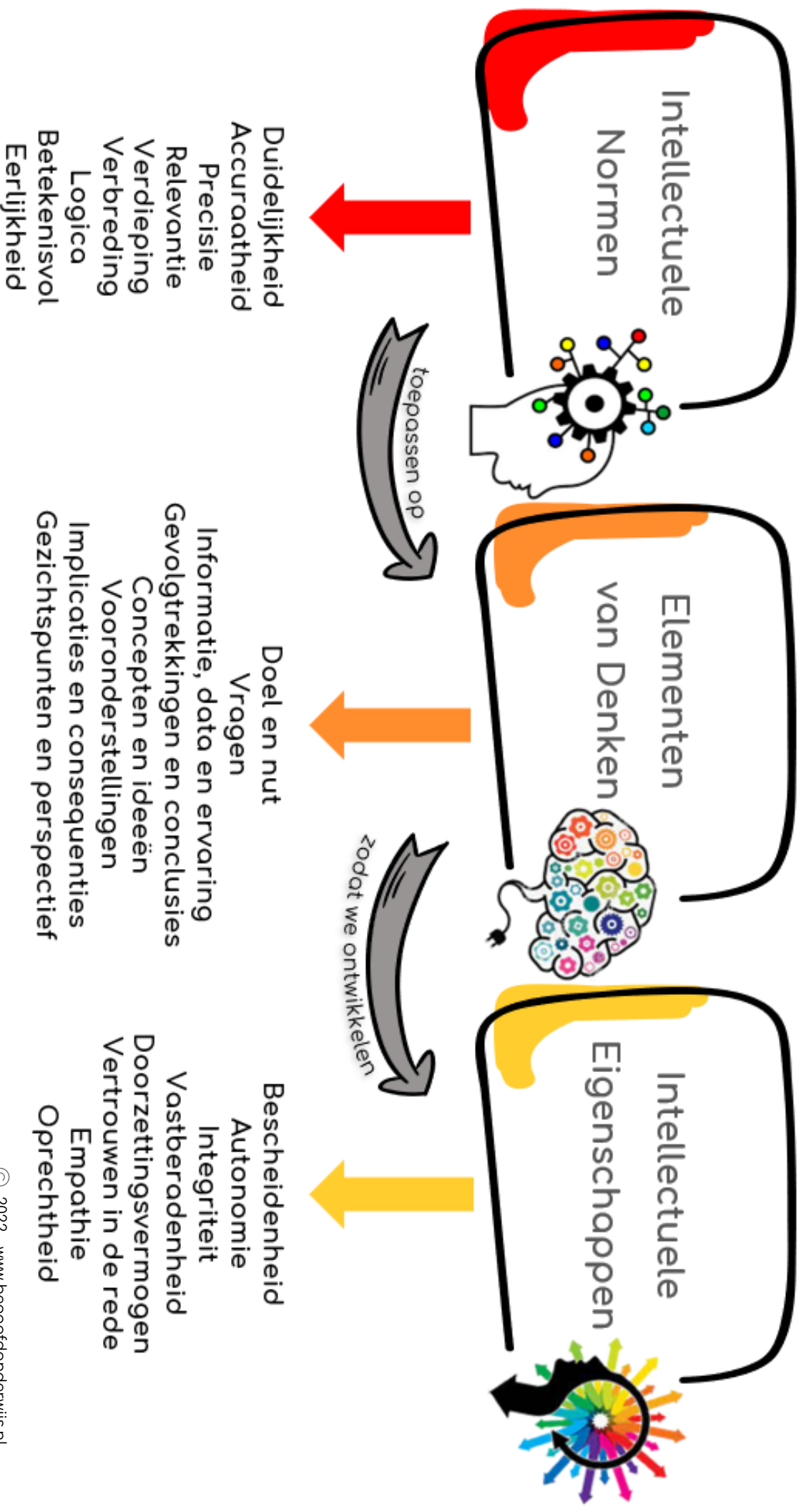
Het Paul-Elder Raamwerk voor Kritisch Denken (Paul-Elder, 2009)

www.begaafdonderwijs.nl

Het Paul-Elder Raamwerk voor Kritisch Denken (Paul-Elder, 2009)

www.begaafdonderwijs.nl

Intellectuele Normen: denken over denken

www.begaafdonderwijs.nl

Intellectuele Normen: denken over denken

www.begaafdonderwijs.nl

Duidelijkheid

Is mijn standpunt makkelijk te begrijpen voor mijzelf en anderen?
• *Zou je dit kunnen toelichten?*

Accuraatheid

Is de beschikbare informatie waar of correct zonder vervorming?
• *Hoe kun je dit controleren?*

Precisie

Is de informatie exact en specifiek en voldoende gedetailleerd?
• *Kun je dit specifieker maken?*

Relevantie

Is de informatie gerelateerd aan het probleem of vraagstuk?
• *Hoe verhoudt zich de informatie tot het probleem?*

Verdieping

Hoe gecompliceerd is het probleem of vraagstuk?
• *Welke factoren maken dit uitdagend?*

Verbreding

Binnen welke context valt dit probleem of vraagstuk?
• *Vanuit welke perspectieven kijken we?*

Logica

Volgen mijn conclusies het bewijs?
• *Is dit logisch?*

Betekenisvol

Wat is de belangrijkste uitdaging binnen het probleem of vraagstuk?
• *Is dit het belangrijkste om op te focussen?*

Eerlijkheid

Hoe vermijd ik mijn vooroordelen?
• *Heb ik belangen bij het probleem of vraagstuk?*

Begaafd Onderwijs

Elementen van Denken

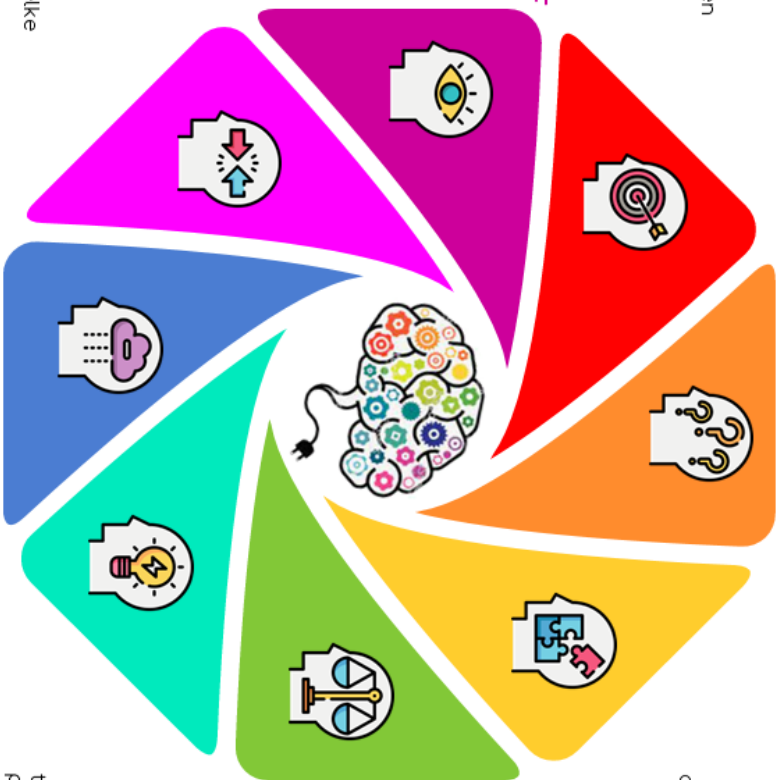
www.begaafdonderwijs.nl

DOEL EN NUT
 Alle gedachten weerspiegelen een doel of een ogerend. Gedachten worden pas compleet begrijpelijk wanneer het doel of de achterliggende gedachtes duidelijk zijn.

GEZICHTSPUNTEN & PERSPECTIEF
 Alle gedachten komen voort uit een bepaald gezichtspunt, staan in een bepaald perspectief. Je kunt gedachten pas volledig begrijpen wanneer duidelijk is vanuit welk perspectief de gedachten zijn gevormd.

IMPLICATIES & CONSEQUENTIES
 Gedachten berusten niet alleen op vooronderstellingen, gedachten gaan ook ergens heen (hebben implicaties en consequenties). Je kunt gedachten pas volledig begrijpen wanneer ook de gevolgen en consequenties van die gedachten duidelijk zijn.

VOORONDERSTELLINGEN
 Alle gedachten berusten op vooronderstellingen. Je kunt gedachten pas volledig begrijpen wanneer duidelijk is op welke vooronderstellingen de gedachten zijn gebaseerd.

VRAGEN
 Alle gedachten proberen antwoord te geven op een vraag. Je kunt gedachten pas volledig begrijpen wanneer de achterliggende vraag duidelijk is.

INFORMATIE, DATA, ERVARING
 Alle gedachten slaan terug op aanwezige kennis. Je kunt gedachten pas volledig begrijpen wanneer duidelijk is op welke achtergrond informatie de gedachten gebaseerd zijn.

GEVOLGTREKKINGEN & CONCLUSIES
 Alle gedachten zijn gebaseerd op gevolgtrekkingen en conclusies. Je kunt gedachten pas volledig begrijpen wanneer de conclusies (gevolgtrekkingen) bekend zijn waarop de gedachten gebaseerd zijn.

CONCEPTEN & IDEEËN
 Alle gedachten hebben te maken met het toepassen van concepten. Je kunt gedachten pas volledig begrijpen wanneer de concepten die de gedachten vormgeven duidelijk zijn.

Elements of Thought. Uit: The Thinker's Guide to Analytic Thinking. How to Take Thinking Apart and What to Look for When You Do (p. 5)
 door L. Elder and R. Paul, 2012, Tomales, CA: Critical Thinking Foundation Press. Copyright 2012 - Vertaald door Minda Dunort

Elementen van Denken

www.begraafonderwijs.nl

DOEL EN NUUT

Alle gedachten weerspiegelen een doel of 'een agenda'. Gedachten worden pas compleet begrijpelijk wanneer het doel of de achterliggende gedachtes duidelijk zijn.

VRAGEN

Alle gedachten proberen antwoord te geven op een vraag. Je kunt gedachten pas volledig begrijpen wanneer de achterliggende vraag duidelijk is.

GEZICHTSPUNTEN & PERSPECTIEF

Alle gedachten komen voort uit een bepaald gezichtspunt, staan in een bepaald perspectief. Je kunt gedachten pas volledig begrijpen wanneer duidelijk is vanuit welk perspectief de gedachten zijn gevormd.

INFORMATIE, DATA, ERVARING

Alle gedachten slaan terug op aanwezige kennis. Je kunt gedachten pas volledig begrijpen wanneer duidelijk is op welke achtergrond informatie de gedachten gebaseerd zijn.

IMPLICATIES & CONSEQUENTIES

Gedachten berusten niet alleen op vooronderstellingen, gedachten gaan ook ergens heen (hebben implicaties en consequenties). Je kunt gedachten pas volledig begrijpen wanneer ook de gevolgen en consequenties van die gedachten duidelijk zijn.

GEVOLGTREKKINGEN & CONCLUSIES

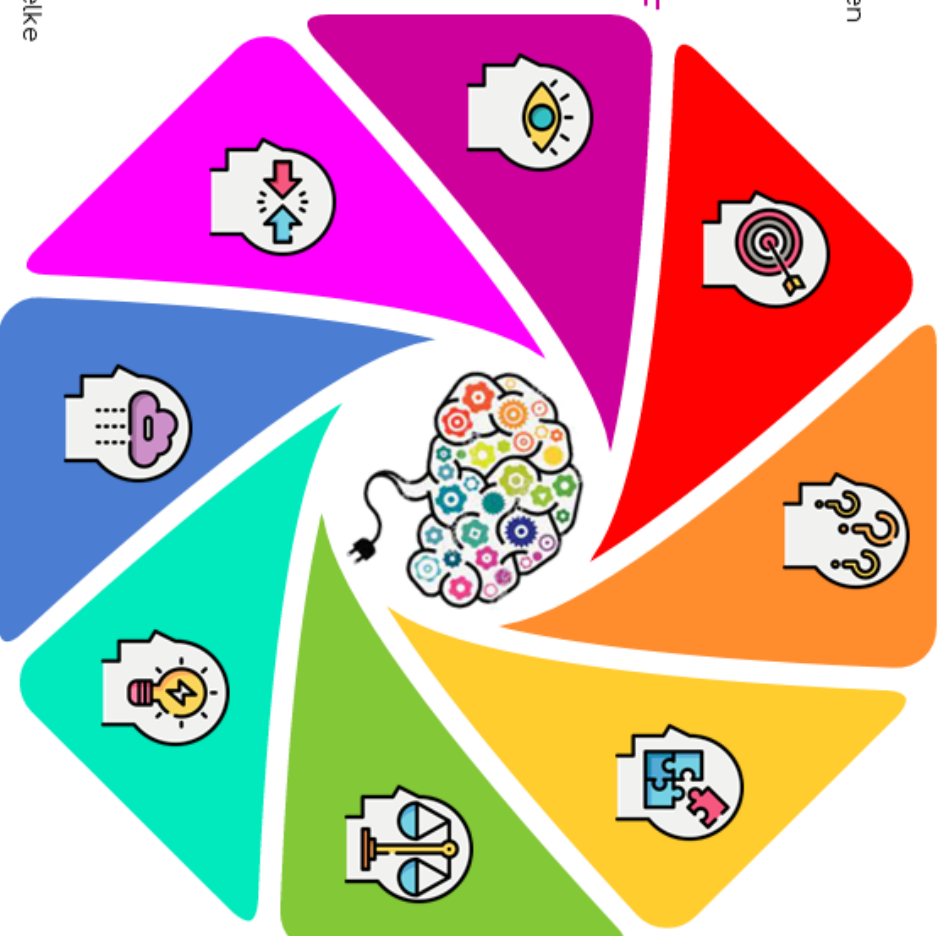
Alle gedachten zijn gebaseerd op gevolgtrekkingen en conclusies. Je kunt gedachten pas volledig begrijpen wanneer de conclusies (gevolgtrekkingen) bekend zijn waarop de gedachten gebaseerd zijn.

VOORONDERSTELLINGEN

Alle gedachten berusten op vooronderstellingen. Je kunt gedachten pas volledig begrijpen wanneer duidelijk is op welke vooronderstellingen de gedachten zijn gebaseerd.

CONCEPTEN & IDEEËN

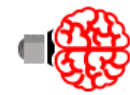
Alle gedachten hebben te maken met het toepassen van concepten. Je kunt gedachten pas volledig begrijpen wanneer de concepten die de gedachten vormgeven duidelijk zijn.

Intellectuele Eigenschappen

www.begaafdonderwijs.nl

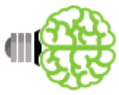
Intellectuele Integriteit
Ik houd mezelf aan dezelfde strenge normen van denken en gedrag als de normen die ik verwacht van anderen.

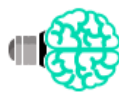
Intellectuele Eerlijkheid
Ik streef ernaar om elk gezichtspunt op een onbevooroordeelde manier te behandelen zonder eigenbelang of een verborgen agenda.

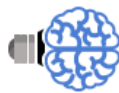
Intellectuele Moed
Ik durf populaire of lang gekoesterde overtuigingen in twijfel te trekken en uit te dopen in het licht van nieuwe informatie of bewijs.

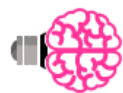
Vertrouwen in Redeneren
Ik vertrouw op het kritische denkproces en vertrouw op de resultaten ervan

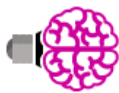
Doorzettingsvermogen
Ik blijf worstelen met verwarring, frustratie en onzekerheid net zo lang tot ik het begrijp.

Intellectuele Bescheidenheid
Ik erken mijn vooroordelen en de grenzen van mijn kennis.

Intellectuele Autonomie
Ik denk zelfstandig na over vragen en problemen.

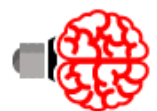

Intellectuele Empathie
Ik houd rekening met de perspectieven van anderen om hun standpunten nauwkeurig te verwoorden.

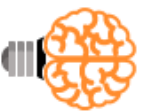

Intellectuele Eigenschappen

www.begeafdonderwijs.nl

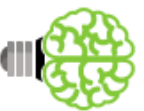
Intellectuele Integriteit
Ik houd mezelf aan dezelfde strenge normen van denken en gedrag als de normen die ik verwacht van anderen.

Intellectuele Eerlijkheid
Ik streef ernaar om elk gezichtspunt op een onbevooroordeelde manier te behandelen zonder eigenbelang of een verborgen agenda.

Intellectuele Moed
Ik durf populaire of lang gekoesterde overtuigingen in twijfel te trekken en uit te dagen in het licht van nieuwe informatie of bewijs.

Vertrouwen in Redeneren
Ik vertrouw op het kritische denkproces en vertrouw op de resultaten ervan

Doorzettingsvermogen
Ik blijf worstelen met verwarring, frustratie en onzekerheid net zo lang tot ik het begrijp.

Intellectuele Bescheidenheid
Ik erken mijn vooroordelen en de grenzen van mijn kennis.

Intellectuele Autonomie
Ik denk zelfstandig na over vragen en problemen.

Intellectuele Empathie
Ik houd rekening met de perspectieven van anderen om hun standpunten nauwkeurig te verwoorden.